

Detaloza raporto da Arsène Dudouy, Franca abado, de Secqueville-en-Bessin (Calvados), unesma sekretario di USI (Uniono Sacerdotal Idista), pri lua turo en Anglia, en 1913, dum qua il uzis anke Ido, per la servi da lokal Idisti.

(*Progreso*, numero 67, agosto 1913, p. 352–355)

(extraktita ed enretigita da Gonçalo Neves)

societo *Progreso* e di I. U. K., sekretario-kasero dil grupo *Yunnaro*. Lua multa stranjera korespondanti esas pregata notar lua desaparo e konservar lua memoro.

Riga.

La granda influiva Letona jurnali e revui til recente refuzis nia artikli pri Ido, parte pro ke li judikis la solvo dil problemo pri mondolinguo ipsa kom ne sat matura, ma grandaparte pro ke en la redakterii esas kelki de nia mi-frati Esp-isti. Ma recente ni ganis varma protektanto en la bibliotekisto dil urbo, ilqua samtempe esas membro dil redaktal komitato dil maxim importanta letona revuo *Druwa*. Per ilua helpo ni ja adjuntis nia propagilo *Starptautiskà Waloda* a la kayero di junio di ta revuo, ed en julio aparos en ol detaloz artiklo pri la problemo dil LI. Ta bibliotekisto (S^o KARL KOSCHE, publike biblioteko, Riga-Hagensberg) exposas en la lekteyo omna nia verki e propagili, ed esus bona, se nia editerii e redakterii voluntus sendar a lu gráuita exempleri di lia editaji. Lo extreme aceleris nia afero en ica grand urbo: Oportas mencionar, ke la biblioteko esas poliglota e frequentesas da personi de omna nacioni.

Saint-Sauveur-le-Vicomte.

En ica urbo dil department « Manche » S^o FOUCHER durgas sua habila propagado, helpata da S^o LEGRAND, imprimisto, qua voluntas imprimar gratuite la prospekti necesa. S^o Foucher komencis kurso pri Ido en la komonala skolo di pueri, e ta kurso tre prosperas: ne nur la nombro dil lernanti ne diminutis (quale eventas ofte, precipue kun Esp.) ma ol augmentis depos l'unesma leciono. Tale la maxim multa skolani di St-Sauveur divenas Idisti.

Idistal turo en Anglio.

Kande me eniris unesmafoye Anglio, me povis konversar nur per Ido. Ma pokope, pro la konstanta akompano dil angla samediani, me rimemoris l' angla linguo olim studita dum mea yuneso, me kelkete aquiris la praktiko til lore mankinta, e tale divenis kapabla konversar en l' angla. Yen exemplo dil utileso di Ido por lernar la vivanta lingui.

Me do entraprezis cayare granda turo tra Anglio. Pro ke me precipue intencis vizitar, ne la komercala ed aferala loki, ma l' anciena (e nun kelkete dezerta) urbi, ube staras l' antiqua monumenti, me havis ne granda espero renkontrar Idisti en mea voyo. Ma me surprisesis agreable.

En Winchester me renkontris S^o HOJES, di qua la akompano esis tante plu agreabla, ke il esas arkeologiero tre kompetenta. Salisbury, Stonehenge, Wells, e yen me advenas en Bristol, en

l' universitato di qua Drº MOORE esas profesoro di filologio. Drº Moore savas tanta nacionala lingui ke, singlafoye kande il renkontras stranjera Idisto, il havas adminime un vivanta linguo komuna kun il, e pro to privacesas de omna okaziono parolar en Ido. Me tre sincere deziras ke il vizitesez da ul Japonana o Chinana samideano, por tale koaktesar konversar en Ido. Altre, kande il partoprenos ula internaciona Idal kongreso, il esos samtempe la maxim kaſabl por konversar private kun singla kongresano, e la minim pronta por diskursar publike avan omni.

Quante regretinda esas, ke ne ja existas Idisti en Gloucester e precipue en Oxford, ta santuario di la cienco en Anglio! Ma me advenas en London, ube on esas certa renkontrar mult Idisti. Yen gesiori BAXTER, di qui l' afableson e servemeson experiencis ja tanta stranjera samideani. Me varme konsilas, ke nula Idisto exterlandana venez en London sen relateskar kun li; lu trovos en to granda profito e plezuro. Yen anke Sº HARDING, quan l' antea uzado di Volapük, pose di Esperanto, ne impedas parolar Ido tre pure e fluante. Ma London esas paseyo, di qua la habitantaro konstante rinvijas. Ube esas multa samideani, quin me renkontris hike lastayare? Li foriris a diversa landi; ma altri vicos li. E me aparte memoras kun plezuro ul posdimezo sundiala, quan me pasis ibe kun tre internaciona kompanaro: Angli, Franci, Germani, Hungariani.

De London a Rochester la voyo, ne maxim kurta, ma maxim agreabla, esas tra Westclif-on-Sea, ube on renkontras l' afable Komitatano Sº REEVE; il akompanis me til Chatham, e livis me quaze en la manui di Pastoro WHITEMAN. Ni kune vizitis la katedralo di Canterbury, e l' antiqua kastelo di Rochester: Ido pruvis su kom tre flexebla helpilo por posibligar a ni kambiar nia remarki, pense rikonstruktar en la nuna ruinaji la primitiva dispozeso, e mem realigar tre interesiva diskovreti. Ma me trovis che Pastoro Whiteman okaziono di altra tre atencinda remarko pri Ido. Il esas Unitarano e Vejetarano, sistemi religiala e filozofiala certe tre nova por me. Por explorar ta sistemi, me permisis a me ipsa, kun lua afable konsento ed invito, ne nur questionar, ma anke diskutar e kontredicar; nam tala diskuto esas la maxim efikiva moyeno por explorar irga doktrino. E tale me povis experientiar, quante perfekta debatal instrumento Ido esas inter nesamlinguani. Ne nur nia idiomu posibligis a ni diskutar dum hori sen ula desfacileso o fatigeso; to esas nur negativa avantajo; ma me trovis en Ido pozitiva avantaji, quin on komprenos tre facile, se nur on voluntas atencar la desavantajo di la stranjero, qua diskutas en la nacionala linguo di sua kontredicanto. Lu ne sempre komprenas l' adverso, ofte obligeas igar lu ridiclar la sama frazi, penoze serchas expresuri por respondar; lu timas facar linguala erori, qui igus lu ridinda. Quante desfacila esas triumfigar tezo, mem bona e justa, en tala cirkonstanci! To esas vera han-

dikapo. Kontraste, l' uzo di la linguo internaciona kreas perfekta egaleso inter le du; Ido esas por nulu de li linguo naturala; e mem la kulpis, se uli eventas, efikas preske nesentebla impreso.

Cambridge esas en Anglio la loko, uba on maxim multe pavoras pri la « sufragistini ». Pluri inter ica tante vidinda unsversitatal kolegii obstineme klozis sua pordi avan me, quale se me esus komisita da Mrs. Pankhurst por incendiar oli. Kompense, me renkontris ibe S^o REYNOLDS, ex-Esp-isto, e nun tre fervoroza Idisto. Me devas homajar anke l' afableso di Siorino REYNOLDS. El lernis Esp^o ante sua mariajo; pose eventis la reformo di la Delegitaro; ma de lore, tro absorbata da la menajal okupi... el ne trovis tempo por lernar la reformi. Samideani di la tota mondo, qui intencas spozijar, vartez la lasta decidi di l' Akademio ante mariajar vi, por ke plu tarde via spozini ne parolez.... Ido primitiva!¹

Fly, Norwich, Peterborough, Lincoln, York, yen sur l' angla mapo granda « truo », en qua me renkontris nula samideano; me voyajis izolite, quale navo tro distanta de irga posteno di telegra-fado senfila. Me esperas ke la jus naskinta « *British Idistic Society* », di qua me konstatis l' agemeso, balde desaparigos ica lakuno.

En Leeds me ritrovis « kontakto » kun l' Idistaro, e certe per tre plezanta maniero; nam S^o e S^{no} HOLMES ne nur parolas perfekte Ido, ma astonigive savas la minim freque uzata vorti di nia Idala vortaro. Li debas to a lia kustomo uzar Ido en la omnadia familiala interparolado. E certe me tre tuchesis audante la yuna patrino adparolar sua infanteto per Idala karezatra frazi. To memorigis da me la kritiki ofte enuncita kontre l' uzo di Ido inter samlandani, e la pretexto ke tala uzo neeviteble abutas ad enduktar nacionala idiotismi en Ido. To esas vera por la personi ne suficiente instruktita por dicernar l' idiotismi di sua propra linguo; ma por l' altri, l' experienco koaktas me asertar, ke tala praktiko duktas ad admirinda ed envidiinda posedo di la linguo helpanta.

Pro ke me esas nun en Norda Anglio, plezas a me konstatas ke l' angla pronuncado, tante desfacila por la stranjeri, qua vicar la vokali per diftongi, restriktesas a la suda parto cirke London. Certe nia Sud-Angla samideani sucesoze venkis ica desfacilajo e parolas Ido tre kompreneble por stranjeri; plezas tamen konstatatar ke ica obstaklo, grava, quankam nule nevenkebla, extensesas nur a parto de la 120 milioni, qui parolas l' angla linguo.

Liverpool! Hike habitas nia devota akademiano S^o Dow. Tre kompetenta pri arkeologio, il volas vizitigar da me la sennombra kirki e kapeli akumulita da sua religioza samurbani. Ma Liver-

1. Ne sequez tro severe ca konsilo : vi povas ja nun fiancigar vi; vi ne bezonos vartar longe! [RED.]

pool, agitata da intensa e bruisoza trafiko, ne semblas a me loko favoroza por gotika e mezepokala kontemplado. Duktez me a la « *overhead railway* » (fervoyo super la kapi), qua kuras sur senfina viadukto, montrez a me la doki, qui extensesas multa milii alonge la rivero Mersey, la grandega quar-kamena vapornavo *Lusitania*, recente komandita da frato di S^o Dow, o la *Caronia*, quan il esas quik duktonta tra Atlantiko, la *landing stage* (flotacanta embarkeyo) tante vasta e tante habile ligita a la tero per charnirizita ponti, ke on advenas sur olu sen suspektar, ke on livis la tero, od ula *up-to-date* konstrukturi, di qui extere la tro abundanta fumuro domajis la superba alteso, ma qui interne apuras tante vasta, grandioza e luxoza, quale ex. la *Liver buildings* o la *Dock offices*, en qui ni kordiale acceptesas da altra frato di S^o Dow, viro tre *up-to-date* anke.

Mea voyajal programo esas parfinita; restas kelka dii, quin me spensos en vizitar la piktinda regioni di *Peak district* kun lua astonigiva kaverni, e la bela monti di Gualo. Ma en ica lasta regiono on mem neplus parolas l' angla; on parolas la « *Welsh* », stranja linguo, en qua on povas lektar quar sucedanta L en vorti de deknon silabi ! Me pregas, pozez ibe kelka Idisti por servar kom guideri a la kompatinda stranjero, qua riskas su ibe.

Retroveninte en Francio, me volas expresar tre debita homajo al afableso di l'Angla Idisti. Se Ido esas prizenda helpilo en lando stranjera, l' Idisti esas fonto di neexhaustebla kordaleso por la samideano voyajanta.

A. DUDOUY.

Esperantulo.

Segun la « filologiala metodo » di l' Esp. « linguisti », ula membro di la *Lingva Komitato* facis raporto pri la nova vorti uzita da la tradukinti dil *Nova Testamento*. On klasifikas en aparta fako la vorti ja uzita da la Maestro (no : « da nia chefa instruktanto »); ex. *akuži*, quan on justifikas tale : « En ordinara parolo *kulpigi* suficas. Ma en plu preciza parolo *kulpigito* devas esar *kulpa*, dum ke *akužito* povas esar *senkulpa* ». (On videble profitis la Idista kritiki !). « En preciza parolo *kulpigi* povas (!) signifikar : atraktar senkulpo en peko ; en ordinara parolo, *kulpigi* povas (!) signifikar : donar verdikto kontre la judicato ». Se ni klarigas ica galimatiaso, ol signifikas definitive : *kulpigi* povas (!) havar tri senci : 1. *igar* (ulu) *kulpar* (yen la sola justa, segun la logikal analizo) ; 2. *akużar* ; 3. *kondamnar*. Quala kaoso ! Ma ol esas la fatala konsequo di la metodo, qua esforcas unionar la logiko e l'uzado. Pluse, quon on opinionas pri ca distingo di l' « ordinara » e di la « preciza parolo » ? On konfesas do, ke en Esp. l' « ordinara » uzado esas nule preciza ! Ma tale on admisas en Esp. *du stili* e quaze du lingui (en Volapük on admisis *tri* stili e quaze gradi : Volapük esis do plu richa !).